

Situació d'aprenentatge¹

Títol	Què em fa por? La barrera entre el possible i l'impossible
Curs (nivell educatiu)	Primer de batxillerat
Matèria/Àmbit ²	Literatura Universal

¹ Les situacions d'aprenentatge són els escenaris que l'alumnat es troba a la vida real i que els centres educatius poden utilitzar per desenvolupar aprenentatges. Plantegen un context concret, una realitat actual, passada o previsible en el futur, en forma de pregunta o problema, en sentit ampli, que cal comprendre, i a la qual cal donar resposta o sobre la qual s'ha d'intervenir. És en la seva resolució que l'alumnat assoleix les competències específiques. ([Decret 171/2022, de 20 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de batxillerat. Article 7 \(Elements del currículum\), punt 1, apartat e](#))

² Agrupació de matèries que s'imparteixen de manera integrada.

DESCRIPCIÓ

Per què aquesta situació d'aprenentatge? Està relacionada amb alguna altra? Quin és el context?³ Quin repte planteja?⁴

Què em fa por? Parteix de l'anàlisi de les pors individuals i la seva traducció en els relats fantàstics romàntics i del segle XX. Després d'analitzar què és la por i de trobar escenaris que l'afavoreixen, ens endinsarem en els elements narratius i en la creació del fantàstic mitjançant exemples de diferents autors europeus i americans.

Com a repte, l'alumnat haurà de crear un relat curt fantàstic posant en joc tots els elements del gènere que han anat descobrint al llarg de la situació d'aprenentatge.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

Amb la realització d'aquesta situació d'aprenentatge s'afavoreix l'assoliment de les competències específiques següents:

Competències específiques	<u>Matèria</u>
Competència 1. Llegir, interpretar i valorar clàssics de la literatura universal atenent tant les relacions internes dels elements constitutius del gènere i les seves funcions en les obres, com les relacions externes de les obres amb el seu context de producció i la seva inscripció en la tradició cultural, per eixamplar les possibilitats de gaudi de la literatura.	Literatura Universal
Competència 2. Llegir de manera autònoma clàssics de la literatura universal com a font de plaer i coneixement, compartir experiències de lectura i crear textos d'intenció literària, per construir la pròpia identitat lectora, gaudir de la dimensió social de la lectura i estimular la creació literària i artística.	Literatura Universal
Competència 4. Consolidar un marc de referències compartides a partir del coneixement d'alguns trets dels principals moviments estètics i d'algunes de les obres literàries més rellevants del patrimoni universal per construir un mapa cultural en el qual inscriure les experiències literàries i culturals personals.	Literatura Universal

³ Context: conjunt de circumstàncies que expliquen un esdeveniment o una situació i que envolten un individu, un col·lectiu o una comunitat, etc.

⁴ Repte: tema d'interès plantejat per l'alumnat, observació d'un fenomen, polèmica o controvèrsia entorn d'un fet, informació que crida l'atenció a la ciutadania, problemàtica que afecta la societat o l'entorn de l'alumnat, pregunta sobre un element de la realitat, recerca a partir d'un element investigable, necessitat plantejada per un agent extern, dilema que cal comprendre, manifestació artística, etc.

TRACTAMENT DELS TRES **COMPONENTS TRANSVERSALS**⁵ DE LES COMPETÈNCIES CLAU DEL BATXILLERAT

Gestió i comunicació de la informació: aquest component es treballa en la totalitat de les activitats. Aquesta situació d'aprenentatge promou la descoberta mitjançant la interpretació dels textos, el diàleg i la cerca d'informació, tot contrastant-la i sintetitzant-la, per tal de construir i exposar aquests nous coneixements (sota la forma d'infografies, exposicions i la creació d'un relat).

Pensament crític: l'alumnat ha de fer una reflexió crítica sobre les estructures pròpies de gènere fantàstic, del relat gòtic i dels efectes que generen en els lectors i lectores, tot partint de la reflexió sobre les pors individuals i col·lectives i de la lectura interpretativa d'un repertori de textos, com es pot comprovar en les activitats 0, 2, 3, 4, 5 i 7.

Resolució de problemes a partir de l'aplicació integrada dels aprenentatges: l'alumnat haurà d'utilitzar tots els coneixements adquirits al llarg de les activitats prèvies per resoldre el repte proposat: crear un relat fantàstic respectant els elements propis del gènere.

---

⁵ Components transversals de les competències clau: la resolució de problemes a partir de l'aplicació integrada de coneixements, la gestió i comunicació de la informació i el pensament crític.

OBJECTIUS D'APRENENTATGE I CRITERIS D'AVUACIÓ

Objectius d'aprenentatge⁶ Què volem que aprengui l'alumnat i per a què? CAPACITAT + SABER + FINALITAT	Criteris d'avaluació⁷ Com sabem que ho han après? ACCIÓ + SABER + CONTEXT ⁸
1. Llegir i interpretar relats fantàstics, identificant les característiques pròpies del gènere, així com la seva relació amb el context històric (romàntic i contemporani), per tal de poder establir les influències actuals i relacions amb altres àmbits artístics.	1. Explicar i argumentar la interpretació dels relats llegits a partir de l'anàlisi dels seus elements, atenent aspectes temàtics, de gènere, subgènere, de l'estructura i l'estil, valors ètics i estètics, les relacions externes del text amb el context sociohistòric i amb la tradició literària, utilitzant un metallenguatge específic (basat en el criteri 1.1).
2. Crear de manera cooperativa un relat fantàstic respectant les pautes del gènere però sense limitar la creativitat per arribar a l'efecte desitjat en els lectors.	2. Crear un relat fantàstic de forma col·lectiva amb intenció literària i consciència d'estil, respectant les pautes del gènere, utilitzant diferents suports i amb l'ajuda d'altres llenguatges artístics i audiovisuals, a partir de la lectura d'obres significatives treballades (basat en el criteri 2.3).
3. Conèixer i identificar els trets del moviment romàntic a través de les manifestacions de relats fantàstics de la literatura universal, per tal de poder reconèixer-los en qualsevol moviment artístic per coincidències o contrast.	3. Elaborar de manera col·lectiva infografies i exposicions multimodals amb les conclusions extretes del treball dels textos, exposant les característiques del relat fantàstic, del romanticisme, i destacant els autors més importants de la literatura universal (basat en el criteri 4.1).

⁶ Les competències específiques estan formulades de forma general i convé concretar-les per definir quins seran els aprenentatges que s'adquiriran amb la realització de la situació d'aprenentatge. Aquesta concreció ha de permetre formular unes competències pròpies de la situació d'aprenentatge que són l'equivalent dels objectius d'aprenentatge.

⁷ Els criteris d'avaluació es poden desplegar en indicadors. Un objectiu d'aprenentatge pot relacionar-se amb un, dos o més criteris d'avaluació.

⁸ El context ha d'incloure les condicions en què s'hauran d'evidenciar els aprenentatges.

SABERS

Amb la realització d'aquesta situació d'aprenentatge es tractaran els sabers següents:

	Saber	<u>Matèria</u>
1	Construcció guiada i compartida de la interpretació de relats fantàstics romàntics i contemporanis de la literatura universal, centrats en l'evasió i la relació amb els altres: imaginar el món a la literatura de terror.	Literatura Universal
2	Anàlisi i valoració crítica dels elements constitutius del gènere del relat fantàstic i de la relació amb el sentit de l'obra, amb especial atenció als efectes en la recepció dels seus recursos expressius mitjançant enllaços intertextuals de les obres proposades.	Literatura Universal
3	Utilització de la informació sociohistòrica, cultural i artística necessària per interpretar les obres i comprendre el lloc que ocupen en la tradició literària.	Literatura Universal
4	Expressió argumentada de la interpretació dels textos, integrant els diferents aspectes analitzats (gènere i moviment).	Literatura Universal
5	Creació de textos d'intenció literària a partir de les obres llegides i lectura dramatitzada.	Literatura Universal

DESENVOLUPAMENT DE LA SITUACIÓ D'APRENENTATGE

Quines són les principals estratègies metodològiques que es preveuen utilitzar?, quins tipus d'agrupament realitzarem?, quins són els principals materials que necessitarem?, etc.

Aquesta situació d'aprenentatge parteix de la reflexió individual i del debat per tal d'arribar a la interpretació col·lectiva de les obres i a establir mecanismes propis per plasmar la síntesi de nous coneixements.

Les activitats combinen el mètode de treball 2-4, reflexió i posada en comú per parelles i posterior debat en grup de 4 (reflexió i debat), treball cooperatiu (cerca d'informació, síntesi, exposició i creació) i posada en comú de les reflexions en grup. També hi ha activitats individuals (comentaris literaris) que permeten a l'alumne o alumna aplicar el que ha après de forma autònoma.

L'avaluació proposada garanteix tant la fase reguladora com la qualificadora, des de la compartició dels objectius i criteris, fins a les rúbriques, escales estimatives i rúbriques de coavaluació. S'inclouen processos per a l'autocorrecció (activitat 1) i es proposa crear per consens la llista de verificació que avaluarà la creació final.

ACTIVITATS D'APRENENTATGE I D'AVALUACIÓ

Activitat	Descripció de l'activitat d'aprenentatge i d'avaluació	Temporització
Activitats inicials <i>Què en sabem?</i>	<p>- Activitat 0 (inicial). Per tal de posar-nos en context, plantejarem al grup la qüestió “Què et fa por?”. Aquestes respostes apareixeran en un Padlet i les comentarem breument per poder descobrir les pors comunes. [10 minuts].</p> <p>- Posteriorment visionarem el vídeo La por de TV3 fins al minut 4'36". Els formularem les següents qüestions i les comentarem. [10 minuts]</p> <ul style="list-style-type: none"> • Quin és l'espai propici per a la por? • Segons Antoni Marí: “la por és una emoció”, què comporta aquest fet? • Quins són els elements que es van enumerant en el reportatge que generen la por als humans? <p>- Mitjançant la tècnica 1-2-4 (reflexió individual, posada en comú per parelles i posteriorment en grups de 4) crearan hipòtesis sobre quins elements poden generar la por en l'art, partint d'experiències personals en l'escriptura i el cinema... [10 minuts]. Posarem en comú les conclusions. [15 minuts]</p> <p>- Es presentaran els objectius i criteris d'avaluació de la situació d'aprenentatge. [5 minuts]</p> <p>- Activitat 1. A partir de grups cooperatius de 3 alumnes es plasmaran els coneixements previs del gènere narratiu en una infografia (infografia gènere narratiu), que els servirà de llista de verificació per poder comentar els relats (Fitxa 1), quins aspectes s'han de tenir en compte per analitzar aquesta tipologia (narrador, personatges...). Un cop realitzada, cercaran informació sobre “El relat fantàstic”, les possibles definicions, les característiques, la possible classificació (estrany, fantàstic, meravellós, ciència-ficció) i exemples més representatius. [1 hora 30 minuts]. Es farà una altra infografia (infografia relat fantàstic) que complementarà la primera i formarà part de la carpeta d'aprenentatge, es completarà i millorarà amb les aportacions de les infografies de la resta de grups.</p> <p>- Abans de passar a la fase següent, posarem en comú les conclusions extretes i plasmades a les infografies per poder establir els principis dels relats curts fantàstics i poder corregir i millorar les infografies a la carpeta d'aprenentatge. [20 minuts]</p>	3 hores

Activitat	Descripció de l'activitat d'aprenentatge i d'avaluació	Temporització
<p>Activitats de desenvolupament <i>Aprenem nous sabers</i></p>	<p>- Es recomana com a tasca abans de la sessió la lectura individual del relat <i>Los sueños en la casa de la bruja</i> de H.P. Lovecraft. Si es vol, es pot fer al·lusió a la sèrie <i>El gabinete de curiosidades</i> (2022) de Guillermo del Toro per veure l'adaptació del conte al món del cinema, sobretot el capítol 6 del mateix títol que el conte (62').</p> <p>- Activitat 2.1. En grups de 2-4 alumnes hauran de trobar els elements que justifiquin que és un relat fantàstic amb exemples. [15 minuts] Ho posarem en comú per tal de verificar si és un relat fantàstic. [10 minuts]</p> <p>- Activitat 2.2. Iniciarem el treball dels relats romàntics. Podem adscriure el relat a un moviment? Quins trets ho demostren? Quines similituds podem trobar en les pintures següents? [10 minuts]</p> <p>Projectem 4 pintures representatives del moviment:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>El caminante sobre el mar de nubes</i>, de Caspar David Friedrich. • <i>El naufragi</i>, de William Turner • <i>Los sueños de la razón producen monstruos</i>, de Francisco Goya • <i>Los románticos o suicida</i>, de Leonardo Alenza <p>- Activitat 3. S'establiran grups cooperatius de 3 o 4 alumnes i se'ls repartirà un conte romàntic de la literatura universal. Com a exemples:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>El pou i el pèndol</i>, <i>El corb</i>, <i>El cor delator</i>, d'Edgar Allan Poe • <i>El usurpador de cadáveres</i> (postromàntic), de Robert Louis Stevenson • <i>El monte de las Ánimas</i> (postromàntic), de Gustavo Adolfo Bécquer • <i>La llegendra de Sleepy Hollow</i>, de Washington Irving • <i>Un altre pas de rosca</i>, de Henry James • <i>L'home de sorra</i>, <i>Las minas de Falun</i>, d'Ernst Theodor Amadeus Hoffmann • <i>La muerta enamorada</i>, de Théophile Gautier • <i>Vera</i>, de Villiers de l'Isle Adam	<p>5 hores</p>

Activitat	Descripció de l'activitat d'aprenentatge i d'avaluació	Temporització
	<p>Si es recupera l'activitat 1, es pot reprendre la informació sobre l'època més àlgida del relat fantàstic i trobar l'autor a la possible classificació esmentada abans (estrany, fantàstic, meravellós, ciència-ficció).</p> <p>Caldrà que justifiquin en una exposició que els relats presenten les característiques del relat fantàstic, que pertanyen al moviment romàntic i que trobin una possible influència posterior o reconeguin trets en algun quadre, relat o pel·lícula. (Fitxa 2) [2 hores]</p> <p>Un cop realitzades les exposicions a la resta de companys les publicarem al Google Classroom per tal de poder tenir un recull d'aquesta petita antologia treballada entre tots.</p>	
<p>Activitats d'estructuració <i>Què hem après?</i></p>	<p>- Activitat 4 (individual). Els i les alumnes hauran de realitzar un comentari literari per escrit, on es justifiqui que el relat és un conte fantàstic romàntic (activitat a casa o com a prova a l'aula).</p> <p>- Llegir a casa un relat fantàstic del XX (Julio Cortázar o Stephen King).</p> <p>Exemples de Julio Cortázar: <i>L'axolotl</i>, <i>Continuidad de los parques</i>, <i>Las babas del diablo</i>, <i>La noche boca arriba...</i></p> <p>Exemples de Stephen King: <i>La mitad oscura</i>, <i>El perro de la polaroid...</i></p> <p>- Activitat 5. L'alumnat comprova que són relats fantàstics i treu conclusions sobre com ha evolucionat el gènere (agrupaments 2-4). Comprovaran si compleixen les característiques dels relats fantàstics i crearan una llista de verificació, amb l'ajuda de les infografies que ja havien elaborat, per poder tenir una eina per a la realització del seu relat i la coavaluació. Posarem en comú les llistes de verificació per tal d'arribar a un consens. [1 hora]</p> <p>- Activitat 6. Creació i gravació del relat. En grups de 3 realitzaran des de la planificació fins a la creació d'un relat curt que es podria presentar a un dels concursos de relats d'arreu del territori. Per tal que la tasca sigui inclusiva i la puguem exportar, caldrà fer la gravació en àudio, amb l'entonació pertinent i, en la mesura del possible, amb efectes sonors.</p> <p>- Les creacions i les gravacions es compartiran al Google Classroom per fer possible la coavaluació i votarem quins són els dos relats que enviarem al concurs.</p>	<p>5 hores</p>

Activitat	Descripció de l'activitat d'aprenentatge i d'avaluació	Temporització
Activitats d'aplicació <i>Apliquem el que hem après</i>	<p>- Activitat 7 (individual). Finalment, cada alumne, de manera individual, realitzarà un comentari literari o una ressenya d'un dels relats publicats que no pot coincidir amb el creat pel seu propi grup.</p> <p>- Activitat 8. Tancarem la situació d'aprenentatge amb una tertúlia literària en què es plantejaran qüestions sobre què els ha agradat o sorprès tant dels contes llegits com dels creats.</p>	2 hores

MESURES I SUPORTS UNIVERSALS⁹

Les activitats proposades (lectura, vídeos, cerca, gravació) i el tipus d'agrupaments són variats per facilitar els diferents estils d'aprenentatge de l'alumnat.

- El fet de treballar obres clàssiques i reconegudes dona la possibilitat de recórrer al seu format en audiollibre.
- La selecció de relats s'ha fet tenint en compte diferents nivells de dificultat i d'extensió.
- Durant tota la situació d'aprenentatge s'ofereixen diversos instruments d'avaluació que afavoreixen l'autoregulació, la millora de les produccions i la coavaluació.

MESURES I SUPORTS ADDITIONALS¹⁰ O INTENSIUS¹¹

Quines mesures o suports addicionals o intensius es proposen per a cadascun dels alumnes següents:

Alumne/a	Mesura i suport addicional o intensiu

⁹ Les mesures i els suports universals són els que s'adrecen a tots els alumnes. Han de permetre flexibilitzar el context d'aprenentatge, proporcionar als i les alumnes estratègies per minimitzar les barreres de l'entorn i garantir la convivència i el compromís de tota la comunitat educativa.

¹⁰ Les mesures i els suports addicionals s'adrecen a alguns alumnes. Permeten ajustar la resposta educativa de forma flexible, preventiva i temporal, focalitzant la intervenció educativa en aquells aspectes del procés d'aprenentatge que poden comprometre l'avenç personal i escolar.

¹¹ Les mesures i els suports intensius són específics per als i les alumnes amb necessitats educatives especials, estan adaptats a la seva singularitat i permeten ajustar la resposta educativa de forma extensa, amb una freqüència regular i, normalment, sense límit temporal.

RÚBRICA PER AVALUAR I QUALIFICAR LA SITUACIÓ D'APRENETATGE

Objectius	Competències	Criteris d'avaluació	Indicadors			
			Nivell 1 (0,5 p)	Nivell 2 (1 p)	Nivell 3 (1,5 p)	Nivell 4 (2 p)
Llegir i interpretar relats fantàstics, identificant les característiques pròpies del gènere, així com la seva relació amb el context històric (romàntic i contemporani), per tal de poder establir les influències actuals i les relacions amb altres àmbits artístics.	CE1. Llegir, interpretar i valorar clàssics de la literatura universal atenent tant les relacions internes dels elements constitutius del gènere i les seves funcions en les obres, com les relacions externes de les obres amb el seu context de producció i la seva inscripció en la tradició cultural, per eixamplar les possibilitats de gaudi de la literatura.	Explicar i argumentar la interpretació dels relats llegits a partir de l'anàlisi dels seus elements, atenent aspectes temàtics, de gènere, subgènere, de l'estructura i l'estil, valors ètics i estètics, les relacions externes del text amb el context sociohistòric i amb la tradició literària, utilitzant un metallenguatge específic. (Basat en el criteri 1.1.)	Activitats 4 i 7			
			Interpreta els fragments presentats però no argumenta ni exemplifica l'adscripció al gènere ni al context en comentaris literaris.	Interpreta i argumenta l'adscripció del fragment en el seu gènere i context històric, sense justificar els arguments en comentaris literaris.	Interpreta i argumenta l'adscripció del fragment en el seu gènere i context històric, presenta arguments i els justifica, però no utilitzant un metallenguatge específic en comentaris literaris.	Interpreta i argumenta l'adscripció del fragment en el seu gènere i context històric, presenta arguments i els justifica, utilitzant un metallenguatge específic en comentaris literaris.
Crear cooperativament un relat fantàstic respectant les pautes del gènere però sense limitar la creativitat per arribar a l'efecte desitjat en els lectors.	CE2. Llegir de manera autònoma clàssics de la literatura universal com a font de plaer i coneixement, compartir experiències de lectura i crear textos d'intenció literària, per construir la pròpia identitat lectora, gaudir de la dimensió social de la lectura i estimular la creació literària i artística.	Crear un relat fantàstic de forma col·lectiva amb intenció literària i consciència d'estil, respectant les pautes del gènere, utilitzant diferents suports i amb l'ajuda d'altres llenguatges artístics i audiovisuals, a partir de la lectura d'obres significatives treballades. (Basat en el criteri 2.3.)	Activitat 6			
			Crea un text col·lectiu fent servir l'estructura del relat amb poca definició.	Crea un text col·lectiu amb intenció literària fent servir l'estructura del relat fantàstic (utilitza algun dels elements de la llista de verificació creada a l'aula).	Crea un text col·lectiu amb intenció literària fent servir l'estructura del relat fantàstic (utilitza una gran part dels elements de la llista de verificació creada a l'aula).	Crea un text col·lectiu amb intenció literària fent servir l'estructura del relat fantàstic (utilitza la major part dels elements de la llista de verificació creada a l'aula).
			El relat presenta incorreccions ortogràfiques, poca riquesa lèxica i d'estructures.	El relat presenta algunes incorreccions ortogràfiques, poca riquesa lèxica i d'estructures.	El relat no és original però presenta correcció ortogràfica, riquesa lèxica i d'estructures.	El relat és creatiu i original, amb correcció ortogràfica, riquesa lèxica i d'estructures.

Objectius	Competències	Criteris d'avaluació	Indicadors			
			Nivell 1 (0,5 p)	Nivell 2 (1 p)	Nivell 3 (1,5 p)	Nivell 4 (2 p)
<p>Conèixer i identificar els trets del moviment romàntic a través de les manifestacions de relats fantàstics de la literatura universal per tal de poder reconèixer-los en qualsevol moviment artístic per coincidències o contrast.</p>	<p>CE4. Consolidar un marc de referències compartides a partir del coneixement d'alguns trets dels principals moviments estètics i d'algunes de les obres literàries més rellevants del patrimoni universal per construir un mapa cultural en el qual inscriure les experiències literàries i culturals personals.</p>	<p>Elaborar de manera col·lectiva infografies i exposicions multimodals amb les conclusions extretes del treball dels textos, exposant les característiques del relat fantàstic, del romanticisme, i destacant els autors més importants de la literatura universal. (Basat en el criteri 4.1.)</p>	Activitat 1			
				<p>Estableix les conclusions extretes d'una cerca, contenint algunes de les idees clau, en presentacions multimodals —infografies— (gènere narratiu, relat fantàstic).</p>	<p>Estableix les conclusions extretes d'una cerca efectiva completa, però no de forma sintètica en presentacions multimodals —infografies— (gènere narratiu, relat fantàstic).</p>	<p>Estableix les conclusions extretes d'una cerca efectiva de forma sintètica, completa i clara en presentacions multimodals —infografies— (gènere narratiu, relat fantàstic).</p>
			Activitat 3			
			<p>Explica la interpretació del relat i argumenta oralment amb el suport multimodal, però les relacions establertes amb el context, gènere i/o moviment són poques i no estan justificades amb exemples.</p>	<p>Explica la interpretació del relat i argumenta oralment de forma efectiva amb el suport multimodal algunes relacions amb el context, les característiques del gènere i el moviment.</p>	<p>Explica la interpretació del relat i argumenta oralment de forma efectiva amb el suport multimodal les relacions del relat amb el context, les característiques del gènere i el moviment, i ho relaciona amb influències posteriors.</p>	<p>Explica la interpretació del relat i argumenta oralment de forma efectiva amb el suport multimodal les relacions del relat amb el context, les característiques del gènere i el moviment, ho justifica amb elements estilístics i ho relaciona amb influències posteriors.</p>